

Q&A door Brigitte Kaandorp

Hoe komt bij u een grap tot stand?

Ik weet niet precies hoe bij mij een grap tot stand komt. Ten eerste maak ik nooit echte grappen met een clou, een pointe, maar vertel ik grappige verhalen. Meestal over hoe klunzig ik nú weer bezig ben geweest in mijn leven. Mensen herkennen daarin vaak hun eigen gedoe en moeten er daarom om lachen. Een conference ontstaat voor de helft thuis aan de schrijftafel en voor de andere helft in de praktijk op het toneel. Daar voel je wat werkt en wat niet.

Wat zijn voor u de belangrijkste ingrediënten voor het maken van een goede grap?

Ik denk dat relativeringsvermogen heel belangrijk is. Jezelf en het leven niet te serieus nemen en de humor ervan inzien. Om grappig te zijn heb je vervolgens een goede woordkeus en goede timing (precies op het juiste moment iets zeggen) nodig. Timing is misschien het belangrijkste.

Hoe kunnen we uw humor het best omschrijven?

Ik maak mezelf belachelijk en mensen herkennen zichzelf daarin. "Haha! Dat heb ik ook!"

Om welke grappen worden het hardst gelachen?

Mensen moeten vaak het hardst lachen om een onverwachte wending. Iets dat ze niet aan zagen komen. En ook om overdrijving. Het verhaal begint normaal maar wordt steeds gekker, terwijl het nog steeds geloofwaardig is.

Wat houdt voor u gevoel voor humor in?

Ik heb zelf een heel kinderlijk gevoel voor humor. Hoe basaler hoe beter. Je maakt mij al blij met een goeie scheet. Gevoel voor humor betekent voor mij relativeringsvermogen. Je kunt er nog zo ellendig aan toe zijn maar zo lang je er nog een grap over kunt maken kom je er wel weer uit.

Om welke cabaretier moet u vaak lachen en waarom?

Ik houd erg van de humor van Ronald Goedemondt. Hij kan van die uit de hand gelopen verhalen vertellen over zijn ergernissen. Hij heeft een zeer originele geest. Hij verzint voortdurend dingen die je niet aan ziet komen en heeft geweldige observaties.

Waar houdt u rekening mee tijdens het maken van een cabaret show?

Ik hou geloof ik nergens rekening mee. Ik heb een hoop verhalen, ideeën en liedjes en ga daar mee aan de slag. Ik probeer er dan een samenhangend geheel van te maken waar zoveel mogelijk om gelachen wordt. En ik probeer soms te ontroeren met een liedje.

Kan je volgens u leren grappig te zijn of heeft het vooral met talent te maken?

Ik denk dat het lastig is om te leren grappig te zijn. Je bent het of je bent het niet. Je kunt wel grappig *doen* maar dat werkt niet altijd.

Heeft u nog tips over hoe je kan leren grappig te worden?

Verder heb ik nog een tip: er bestaat een boekje van mijn collega Silvester Zwaneveld. Het heet 'Hoe word ik grappig?' Hij probeert daarin het wezen van humor te ontdekken. Ik geloof dat hij het op het eind nog steeds niet weet, maar er staan toch hele interessante dingen in.

Hoe zou u uw vorm van cabaret omschrijven?

Geen idee. Ik zing liedjes en ik vertel verhalen. Toen net ik begon met wat ik nu doe kreeg ik vaak te horen dat 'dit toch geen echt cabaret was'. Ik stond gewoon onnozel een liedje te zingen en een verhaaltje te vertellen, vervolgens werd ik in het hokje 'Cabaret' geplaatst en daarna achtte men mijn prestaties geen echt cabaret. Ik heb me er dus nooit druk om gemaakt hoe het heet wat ik doe, dus ik zou ook niet weten wat voor soort van iets het is.

Richt u zich tot een bepaalde doelgroep? Zo ja, wat is u doelgroep?

Nee, ik denk niet in die termen. Als ik me daar mee bezig zou houden, zou ik denk ik niet meer weten wat ik moest maken. Ik doe wat ik doe en daar komen al ruim 30 jaar mensen op af.

Er zijn verschillende soorten grappen; kiest u bewust voor een bepaalde soort grap, voor de afwisseling of bent u daar helemaal niet mee bezig?

Ik ben er inderdaad helemaal niet mee bezig. Ik heb ook zelf nog nooit een poging gedaan om mijn werk of mijn soort grappen te analyseren. Ik heb er geen enkel belang bij om dat te doen. Het enige dat ik weet is dat ik probeer mensen aan het lachen te maken en ze niet te kwetsen.

Is er volgens u een techniek voor het maken van goede grappen?

Jullie hebben niets aan mij vrees ik, voor jullie werkstuk. Ik weet natuurlijk zelf wel hoe ik een grap moet vertellen, maar dat gaat allemaal ter plekke en op intuïtie. Veel hangt af van de timing. Verder werkt een onverwachte wending vaak goed. Vaak heb je thuis grappen verzonnen die op het toneel niet blijken te werken en door het gehannes daarmee ontstaan weer andere grappen die wel werken. Het is een nogal ongrijpbaar proces.

Is er een bepaald soort grap die altijd werkt?

Nee. Als dat zo was kon iedereen het toneel op om geld te verdienen met grappen maken, denk ik.

Waar baseert u uw grappen op? Op werkelijkheid of op fantasie?

Mijn grappen zijn meestal gebaseerd op de werkelijkheid, maar de verhalen ontsproten vaak. Het publiek is dan al zo ver meegegaan in mijn verhaal, dat het de laatste absurde wendingen ook nog accepteert, al kunnen die in werkelijkheid nooit zo gebeurd zijn. Ik vertel overigens nooit echt grappen, in de zin van dat er elke keer een clou komt. Ik vertel verhalen die grappig blijken te zijn.

Moet u zelf ook al lachen wanneer u uw teksten schrijft of vervolgens terugleest?

Nee, daarvoor ben ik te geconcentreerd bezig. Gek genoeg weet ik wel ongeveer wat gaat werken, maar ik moet er zelf nooit om lachen. Wel schiet ik vaak in de lach als ik een show 10 jaar later terug zie. Dan denk ik: waar háált dat mens het vandaan?

Werkt een goede grap op papier ook altijd voor publiek?

Volgens mij niet. Als je de teksten van Toon Hermans terugleest zijn ze helemaal niet zo grappig. Toch lag iedereen altijd in een deuk. Hij heeft bijvoorbeeld een act waarin hij minstens 5 minuten staat te wachten op het tennisracket dat iemand voor hem uit z'n auto aan het halen is. Op papier is dat niets. In de praktijk ligt het publiek slap van het lachen.

Wat is belangrijker volgens u: de tekst of de performance?

Ik weet niet precies wat jullie bedoelen met de performance. Ik neem aan het daadwerkelijk op het toneel staan. Als je daar eenmaal staat is het wel handig als je tekst hebt. Maar tekst werkt niet zonder goede behandeling. Tekst en performance zijn dus even belangrijk.

Verschillen de reacties van het publiek per avond? Waar ligt dat dan aan?

Ja, die verschillen. Elke zaal is anders, elke dag is anders. Als je een knusse zaal hebt lachen mensen makkelijker dan in een formelere zaal waar de stoelen wat verder uit elkaar staan mensen zichzelf horen lachen. Zaterdagpubliek begint vaak heel uitgelaten omdat ze van tevoren meer gedronken hebben dan bijvoorbeeld donderdagpubliek. Het noorden van Nederland regeert directer dan het zuiden.

Wat vindt u totaal niet grappig?

Grappen over andermans leed. Ook zie ik vaak grappen al mijlenver aan komen, omdat het mijn vak is. Dan vind ik het dus ook niet grappig. Gevolg is dat ik bijna nooit moet lachen om dingen die grappig bedoeld zijn. Daarentegen lach ik in het gewone leven weer heel veel.

Als u zelf naar cabaret kijkt, kijkt u dan als 'publiek' of als cabaretier?

Als cabaretier. Het is mijn eigen vak, dus ik bestudeer, of ik wil of niet, tot in detail wat iemand aan het doen is. Wat zijn onderwerpen zijn, wat zijn stokpaardjes zijn, hoe zijn grappen in elkaar zitten, waarom het werkt of niet werkt. Ik heb dus nooit een saaie avond, ook niet als de voorstelling slecht was. Ik denk dat een putjesschepper ook geïnteresseerd kijkt naar wat een andere putjesschepper doet, bij wijze van spreken.

Bent u in het dagelijks leven ook op zoek naar de grap of is het iets wat u op het podium aan en uit kan zetten?

Ik heb de 'scan' altijd aan staan, daar kan ik niets aan doen. Ook als ik op het strand lig blijf ik het grappigheidsgehalte van een situatie nog inschatten en kijk ik of er misschien een conference in zit.

Heeft u tips voor de performance, dus het moment dat u op het podium staat?

Ik zou zeggen: maak het niet al te lang (te lang is erger dan te kort), beperk je tot de top-anekdotes. Improviseren mag, is zelfs leuk, maar zorg dat je altijd kunt terugvallen op een vaste tekst voor als je van je à propos raakt. Van je à propos raken is zeer waarschijnlijk, want op het podium gebeuren altijd andere dingen dan je verwacht had (en dan is het dus ook weer handig als je een beetje kan en durft te improviseren).

Bereid je terdege voor, dan kan het daar niet aan gelegen hebben.

De beste voorbereiding is je geplande act (nadat je hem terdege hebt voorbereid) een paar keer voor te spelen voor wie zich daar maar voor beschikbaar wil stellen (de buurvrouw, je man, je nichtje, maakt niet uit wie) zodat je alvast enigszins kunt inschatten of je act werkt en waar je de tekst kwijtraakt of een overgang niet meer weet.

De overgangen zijn het lastigst bij dit soort dingen. Als je eenmaal in een verhaal zit loopt het meestal wel. Zorg dus dat je overgangen zo logisch mogelijk zijn en zo makkelijk mogelijk te onthouden.

Ik hoop dat je hier iets aan hebt. Ik denk dat de belangrijkste tip is dat je het van tevoren een paar keer voor iemand doet, hoe eng dat ook is.

Wat trouwens ook helpt (en nóg enger is) is jezelf met de video opnemen en terugkijken hoe het over komt. Maar wellicht durf je dan helemáál het toneel niet meer op te gaan. Ik doe dat terugkijken tijdens mijn try-out periodes ook altijd en dan zit ik met mijn handen voor mijn ogen voorzichtig door mijn vingers te kijken, zó erg is dat. Maar leerzaam is het wel. Succes!